

THE IMPORTANCE OF ORIGIN FROM THE ORGANIC PRODUCTION AS A FACTOR INFLUENCING PURCHASE AND CONSUMPTION OF FRUITS AND VEGETABLES IN THE URBAN AND RURAL HOUSEHOLDS

Summary

The aim of this study was to describe the importance of origin of fruits and vegetables from the organic production as a factor influencing the decisions of Polish consumers to purchase and consume those products in their households.

The source of data were information obtained from the survey conducted in January, February and March 2003 on 542 size sample, which included respondents living in Warsaw, as well as in the cities with less than 50 thousands inhabitants and in the Mazovian countryside.

Among people participated in the survey the most concern about their diet were respondents aged 30 or younger and those aged over 60, working on their own, and also students. All of them characterized by higher level of household income and lower number of people in the household. People living from farming and groups with the lowest income were less concern about their diet.

For respondents the most common places of fruits and vegetables purchase turned out to be open air markets and bazaars, then groceries, own plots, farms and supermarkets. Shops with organic food were indicated the rarest as a place of fruits and vegetables purchase. At the same time most people who took part in the survey were of the opinion that prices of the organic fruits and vegetables are high and too high. This opinion was presented the most often by the Warsaw inhabitants and young respondents aged 20 or younger, and also in the age group of 31-40 and 41-50.

For respondents, the primary motivators for buying organic fruits and vegetables were taste, appearance, freshness and nutritional value. The origin of fruits and vegetables from organic production as a main motivator for buying organics, turned out to be essential for 10,1% and 11,4% of respondents.

ZNACZENIE I WPŁYW RÓŻNYCH CZYNNIKÓW, W TYM POCHODZENIA Z PRODUKCJI EKOLOGICZNEJ, NA ZAKUP I SPOŻYCIE OWOCÓW I WARZYW W MIEJSKICH I WIEJSKICH GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

Streszczenie

Celem badań było określenie wpływu i znaczenia różnych czynników, w tym pochodzenia z produkcji ekologicznej na decyzje zakupowe i spożycie owoców i warzyw w gospodarstwach domowych polskich konsumentów.

Źródłem danych były informacje pierwotne uzyskane w wyniku badania ankietowego zrealizowanego w styczniu, lutym i marcu 2003 r. na 542-osobowej próbie respondentów mieszkających w Warszawie, w miastach poniżej 50 tys. mieszkańców i na wsi mazowieckiej.

Spośród badanych największą wagę do sposobu żywienia przywiązywali respondenci do 30-go roku życia i powyżej 60 roku życia, pracujący na własny rachunek oraz studenci, jednocześnie charakteryzujący się wyższym poziomem dochodów na osobę i mniejszą liczbą osób w gospodarstwie domowym, a najmniejszą osoby utrzymujące się z rolnictwa oraz z grup o najniższych dochodach.

Dominującymi wśród respondentów miejscami zaopatrzenia w owoce i warzywa były targowiska lub bazyry, następnie sklepy owocowo-warzywne, własna działka lub gospodarstwo i hipermarkety. Sklepy z żywnością ekologiczną jako miejsca najczęstszych zakupów owoców i warzyw wskazywane były najrzadziej. Jednocześnie większość badanych była zdania, że ceny ekologicznych owoców i warzyw są wysokie i zbyt wysokie, przy czym najczęściej taki pogląd reprezentowali mieszkańcy Warszawy oraz osoby młode do 20 roku życia, a także z grup wiekowych 31-40 i 41-50 lat.

Wśród motywów zakupu owoców i warzyw najczęściej wskazywano walory smakowe, wygląd zewnętrzny, świeżość i wartość odżywczą. Pochodzenie owoców i warzyw z produkcji ekologicznej jako główny motyw zakupu było istotne odpowiednio dla 10,1% i 11,4% respondentów.

1. Wprowadzenie / Introduction

Promocja zdrowego stylu życia, prawidłowego odżywiania się i własnej odpowiedzialności za kondycję zdrowotną, jest w Polsce zjawiskiem stosunkowo nowym. Nasuwa się więc pytanie, czy konsumenci zwracają uwagę na sposób odżywiania swój i swoich rodzin, oraz czy mając na uwadze jego znaczenie spożywają odpowiednią ilość owoców i warzyw, stanowiących ważne ogniwo w racjonalnym

sposobie odżywiania oraz jakie czynniki determinują zakup i spożycie tych produktów.

Regularne spożycie owoców i warzyw jest jednym z podstawowych elementów racjonalnego żywienia, a także odgrywa istotną rolę w profilaktyce i leczeniu wielu chorób dietozależnych. Ze względu na wyjątkową różnorodność gatunkową produkty te stanowią bogate źródło składników pokarmowych. Ich duża wartość biologiczna wynika głównie z zawartości witamin, zwłaszcza C i karotenoidów,

składników mineralnych, włókna pokarmowego (błonnik), bioflawonoidów, kwasów organicznych, substancji smako-wo-aromatycznych i innych substancji bioaktywnych, które regulują prawidłowe procesy przemiany materii zachodzące w organizmie człowieka [5, 7, 12, 20].

Obok niekwestionowanych i niezbędnych z punktu widzenia ustroju wartości, owoce i warzywa w niektórych przypadkach, zawierając ponadnormatywne ilości zanieczyszczeń chemicznych, mogą stwarzać pewne zagrożenia dla zdrowia. Wiąże się to zarówno z chemizacją produkcji rolniczej, jak również z dużą ich ekspozycją na oddziaływanie zanieczyszczeń środowiska naturalnego.

Szczególne niebezpieczeństwo dla zdrowia stanowią azotany będące pozostałością głównie nawozów mineralnych, które po redukcji do azotynów charakteryzują się dużą aktywnością chemiczną, dzięki czemu mogą reagować z różnymi związkami znajdującymi się w organizmie człowieka tworząc m.in. rakotwórcze nitrozoaminy. Powstawaniu azotanów i azotynów sprzyjają szczególnie konwencjonalne metody uprawy, które są źródłem ich nadmiaru w glebie i w efekcie kumulują się w tkankach roślin [18, 22]. Potwierdzają to wyniki badań [m.in. 16], które wykazały znacznie wyższy udział (1,5-3-krotny) azotanów w warzywach z produkcji, gdzie stosowane było intensywne nawożenie mineralne, niż w produktach uprawianych metodami ekologicznymi.

2. Cel pracy i zarys metody / Material and methods

Celem badań było określenie znaczenia i wpływu różnych czynników, w tym pochodzenia z produkcji ekologicznej na decyzje zakupowe i spożycie owoców i warzyw w gospodarstwach domowych polskich konsumentów, z uwzględnieniem wpływu cech socjodemograficznych i ekonomicznych.

Źródłem danych były informacje pierwotne uzyskane w wyniku badania ankietowego, które zrealizowano w styczniu, lutym i marcu 2003 r. na 542-osobowej próbie respondentów mieszkających w Warszawie (257 kwestionariuszy), w miastach poniżej 50 tys. mieszkańców (Skierniewice, Sochaczew, Rawa Mazowiecka – 168 kwestionariuszy) oraz na wsi mazowieckiej (117 kwestionariuszy).

Do analizy statystycznej istotności pomiędzy zmiennymi zastosowano test χ^2 Pearsona. Do weryfikacji hipotezy H_0 o niezależności zmiennych przyjęto poziom istotności $\alpha = 0,05$.

3. Wyniki i dyskusja / Results and investigations

W badaniu uczestniczyły osoby odpowiedzialne w gospodarstwach domowych za dokonywanie zakupów produktów żywnościowych. Wśród badanych respondentów większość (89,8%) stanowiły kobiety.

Pod względem wieku badaną populację reprezentowały głównie osoby od 41 do 50 roku życia (34,9% badanych). Udział osób w wieku 21-30 lat wynosił 29,1%, zaś od 31 do 40 roku życia – 26,6%. Osoby w wieku 51-60 lat stanowiły 6,9%, natomiast osoby powyżej 60 i do 20 roku życia – niewiele ponad 1% ankietowanych.

Ponad połowa osób biorących udział w badaniu (56,8%) posiadała wykształcenie średnie, 30,2% wyższe, 11,6% zawodowe i 1,4% podstawowe.

Respondenci z Warszawy, reprezentującej miasta powyżej 1 mln mieszkańców stanowili 47,4% ogółu badanych, osoby zamieszkujące miasta poniżej 50 tys. mieszkańców – 30%, zaś respondenci zamieszkujący wsie na terenie województwa mazowieckiego – 21,6%.

W wyniku analizy zgromadzonego materiału empirycznego, stwierdzono, przywiązywanie bardzo dużej i dużej wagi do żywienia rodziny odpowiednio wśród 15,5% i 55,8% badanych, a niewielkiej jedynie w przypadku ok. 3% badanych (rys. 1).

Po przeprowadzeniu analizy wzajemnych zależności między przywiązywaniem wagi do żywienia a zmiennymi charakteryzującymi badanych stwierdzono istotny statystycznie związek pomiędzy tą funkcją a wiekiem respondentów, źródłem utrzymania oraz poziomem dochodów w gospodarstwach domowych.

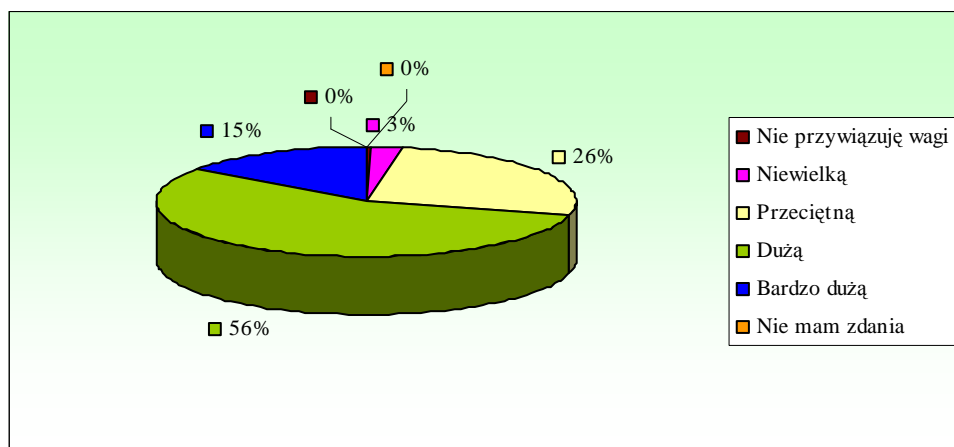
Największą wagę do problematyki żywienia przywiązywali respondenci do 30. roku życia i powyżej 60. roku życia. Jednocześnie były to osoby pracujące na własny rachunek lub studenci. Najmniejszą zaś wagę do żywienia rodziny przywiązywały osoby utrzymujące się z rolnictwa, które w 100% zadeklarowały przywiązywanie przeciętnej wagi do realizacji tej funkcji.

Poziom dochodów gospodarstw domowych różnicował wprost proporcjonalnie opinie na temat wagi przywiązywanej do żywienia. Im wyższy był dochód netto na 1 osobę w gospodarstwie domowym, tym więcej respondentów wskazywało na duże znaczenie dla nich sposobu żywienia. Zauważono, że odpowiedzi: „nie przywiązuję wagi”, „niewielką” lub „przeciętną” udzieliło najwięcej respondentów z grup o najniższych dochodach.

Kolejna zależność wskazuje, że im więcej osób liczyło gospodarstwo domowe, tym mniej uzyskano łącznie odpowiedzi o dużym i bardzo dużym znaczeniu sposobu żywienia. Jednocześnie gospodarstwami przywiązującymi najwyższą wagę do żywienia rodziny okazały się w badanej populacji gospodarstwa domowe jedno i 5-osobowe.

Wyniki badań własnych wykazały zbliżony, około 15% odsetek osób oceniających stopień przywiązywania wagi do sposobu żywienia jako bardzo duży, co znajduje potwierdzenie w danych literaturowych [14], gdzie 14% ankietowanych, stosując się do zdefiniowanych w badaniach zasad racjonalnego odżywiania, deklarowało, że przywiązuje bardzo dużą wagę do sposobu odżywiania. Badania własne nie potwierdzają zaś występowania istotnej zależności pomiędzy wagą przywiązywaną do żywienia a wykształceniem ankietowanych, na co wskazują inne badania [13], według których wraz ze wzrostem wykształcenia podnosi się wiedza na temat znaczenia sposobu odżywiania.

W oparciu o deklaracje respondentów odnośnie spożycia owoców i warzyw w przedziałach czasowych (tabela 1), przeprowadzono analizę częstotliwości ich konsumpcji w badanej populacji. Owoce przez 40,1% badanych, a warzywa przez blisko połowę (48,9%) badanych spożywane były raz dziennie, rzadziej kilka razy w ciągu dnia, co zadeklarowało 36,9% ankietowanych w stosunku do owoców i 30,7% - w stosunku do warzyw. Odnotowano, że 3-4 razy w tygodniu spożywało owoce i warzywa odpowiednio 15,6 i 17,7% respondentów, natomiast raz w tygodniu lub rzadziej owoce spożywane były przez około 5%, a warzywa przez około 2,5% badanych osób.

Źródło: badanie własne

Rys. 1. Opinie respondentów na temat wagi przywiązywanej do sposobu żywienia rodziny [%]; n=540

Fig. 1. Respondents' opinions on the importance of family feeding manner [%]; n=540

Source: authors' own research

Tab. 1. Częstotliwość spożycia owoców i warzyw [% odpowiedzi]

Table 1. Frequency of fruits and vegetables consumption [%]

Częstotliwość spożycia	Owoce	Warzywa
Kilka razy dziennie	36,9	30,7
1 raz dziennie	40,1	48,9
3-4 razy na tydzień	15,6	17,7
1 raz na tydzień	4,1	1,5
Rzadziej niż 1 raz na tydzień	1,5	0,9
Trudno powiedzieć	1,8	0,3

n = 508

Źródło: badanie własne

Source: authors' own research

Stwierdzono istotną zależność pomiędzy częstotliwością spożycia owoców i warzyw, a miejscem zamieszkania, wykształceniem i subiektywną oceną sytuacji finansowej gospodarstw domowych respondentów. Najczęściej deklarowane spożycie owoców i warzyw – raz dziennie, wśród mieszkańców miast wskazało około 40% (w odniesieniu do owoców) i 50% (w odniesieniu do warzyw) respondentów, a wśród mieszkających na wsi po 43,5% w obu przypadkach. Spożycie owoców i warzyw kilka razy dziennie respondenci z Warszawy deklarowali odpowiednio w 38,7% i 34,9%, natomiast z mniejszych miast w 39,2% i 26,9%, podczas gdy respondenci mieszkający na wsi takie spożycie deklarowali w 29% dla owoców i w 26,3% dla warzyw.

Analiza częstotliwości spożycia owoców i warzyw w badanych miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych dowodzi, iż blisko 80% respondentów spożywała przynajmniej raz dziennie zarówno owoce, jak i warzywa, a obecność owoców w jadłospisie kilka razy w tygodniu deklarowało ponad 15% badanych, natomiast warzyw – blisko 18%. Wykazano ponadto, że częściej spożywały owoce i warzywa osoby legitymujące się wyższym poziomem wykształcenia, mieszkające w mieście i oceniające swoją sytuację finansową jako dobrą lub przeciętną. Inne badania [4, 6] dowodzą spożywanie owoców i warzyw raz dziennie przez nieco mniejszy odsetek (>68%) respondentów niż w badaniach autorek.

Rezultaty badań własnych odnośnie wpływu wykształcenia respondentów na częstotliwość spożywania owoców i warzyw są zgodne z literaturowymi [21], w których wykazano, iż mieszkańcy Warszawy z wykształceniem wyższym, częściej spożywali owoce i warzywa niż osoby z wykształceniem podstawowym. Podobnie w krajach skandynawskich (w Norwegii i Finlandii) [17], gdzie wykazano, że osoby z wykształceniem uniwersyteckim również częściej, a także w większych ilościach spożywali owoce i warzywa. Wyniki te są zgodne również z innymi spostrzeżeniami [11], uzyskanymi w badaniu na 1500-osobowej próbie mieszkańców Polski.

Respondenci mając za zadanie wskazanie 3 najczęstszych miejsc zaopatrzenia w owoce i warzywa, najczęściej wskazywali targowisko lub bazar. Kolejnym, często wybieranym miejscem zakupu były sklepy owocowo-warzywne. Około jedna trzecia respondentów, jako jedno z trzech najczęstszych źródeł owoców krajowych wskazywała własną działkę lub gospodarstwo, a nieco mniejsza grupa – hipermarkety (w owoce południowe zaopatrywała się tam blisko połowa badanych). Rzadziej respondenci otrzymywali owoce i warzywa od rodziny i znajomych, a najrzadziej jako miejsca częstego zakupu wskazywali stragany uliczne i sklepy z żywnością ekologiczną (rys. 2 i 3).

Z badań przeprowadzonych we Wrocławiu [10] wynika analogicznie, że głównym miejscem zakupu owoców i warzyw przez Wrocławian jest targowisko i sklep owocowo-warzywny, a w następnej kolejności supermarkety. Wyniki innych autorów [2, 19], potwierdzają, że mieszkańcy Warszawy najczęściej kupują owoce i warzywa na bazarach i targowiskach. Badania Instytutu Handlu Wewnętrznego i Konsumpcji [19] wykazały, że dla konsumentów bardzo ważne są również małe i średnie sklepy osiedlowe, zlokalizowane nieopodal miejsca zamieszkania, w których chęć dokonywania zakupów deklaruje 65% ankietowanych.

Analiza danych empirycznych dotyczących cen owoców i warzyw wykazała, że zdaniem blisko połowy ankietowanych osób, ceny owoców krajowych są odpowiednie. Ponad 1/4 badanych uważała, iż ceny te są wysokie, a około 10% - że są zbyt wysokie. Tylko 10,3% badanych określiło ceny owoców krajowych jako niskie, a 6% nie zwracało na uwagi na cenę. Ceny owoców południowych w opinii aż 46,3% respondentów były uznawane za wysokie, a 21,1% badanych uważało je za zbyt wysokie. Niewielki od-

setek badanych zadeklarował, że ceny te są za niskie lub, że nie zwraca uwagi na cenę. Jeśli chodzi o ceny warzyw, opinie respondentów okazały się być zbliżone do opinii na temat cen owoców krajowych. Odpowiedzi ankietowanych dotyczące cen owoców i warzyw pochodzących z produkcji ekologicznej wskazują, iż około 80% z nich było zdania, że są wysokie i zbyt wysokie. Jedynie 10% badanych uważało, że ceny te są odpowiednie, natomiast pozostali nie zwracali uwagi na ceny tych produktów lub ich zdaniem były one niskie (tab. 2).

Ceny owoców i warzyw pochodzących z produkcji ekologicznej jako wysokie lub zbyt wysokie najczęściej spośród badanych określali mieszkańcy Warszawy, (odpowiednio 40,7 i 44,4% odpowiedzi), a następnie mieszkańcy mniejszych miast (30,8 i 47,3%) i wsi (37,7 i 31,1%). Jed-

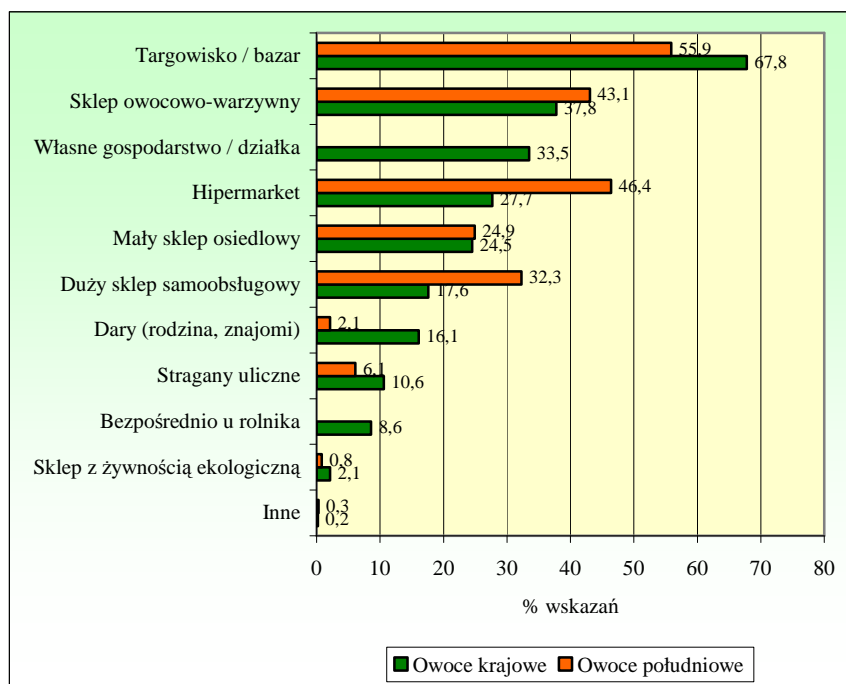
nocześnie również mieszkańcy Warszawy (5,9%) stanowili najmniejszy odsetek respondentów oceniających, że ceny te są odpowiednie, podczas gdy wśród mieszkających na wsi, taką odpowiedź wskazało blisko 15% badanych.

Opinie na temat cen owoców i warzyw produkowanych metodami ekologicznymi zróżnicowane były istotnie również w zależności od wieku respondentów. W największym stopniu produkty ekologiczne za drogie lub zbyt drogie uznali najmłodsi respondenci w wieku do 20 lat (100%). Podobnego zdania było po około 85% badanych z grup wiekowych 31-40 i 51-60 lat oraz 50 % respondentów powyżej 60 roku życia. Jednocześnie ostatnia grupa wiekowa w największym stopniu reprezentowała pogląd, że nie zwraca uwagi na cenę tych produktów (50%).

Tab. 2. Subiektywna ocena wysokości cen owoców i warzyw [% odpowiedzi]
Table 2. Subjective assessment of fruits and vegetables prices [% of answers]

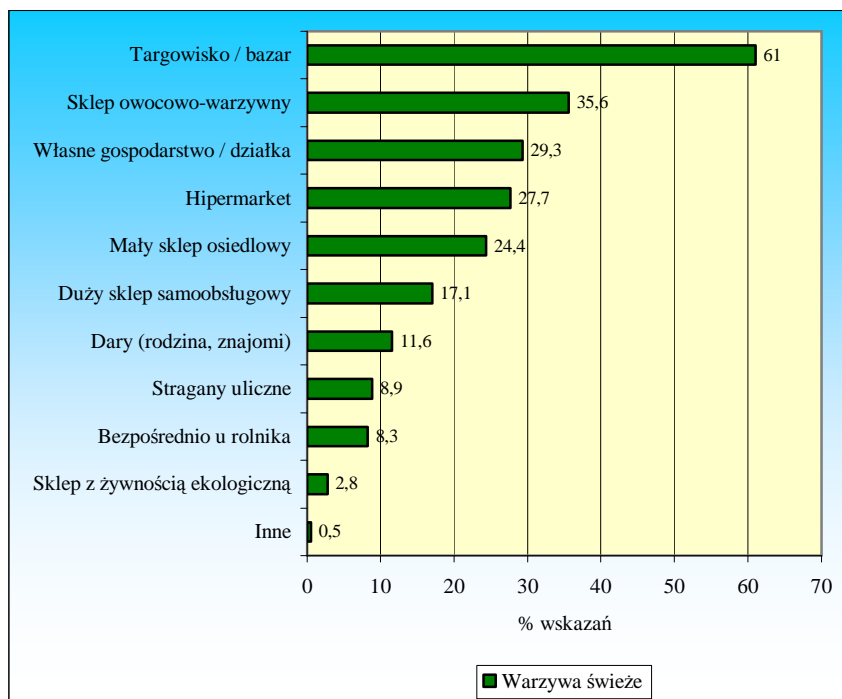
Wyszczególnienie	Ceny są zbyt wysokie	Ceny są wysokie	Ceny są odpowiadające konsumentom	Ceny są niskie	Ceny są za niskie	Nie zwracam uwagi na cenę
Owoce krajowe [n=526]	9,7	27,6	46,4	10,3	0,0	6,0
Owoce południowe [n=525]	21,1	46,3	23,4	1,9	0,0	7,3
Warzywa [n=517]	6,6	25,3	49,3	11,8	0,6	6,4
Owoce i warzywa ekologiczne [n=430]	42,6	37,0	10,0	1,1	0,0	9,3

Źródło: badanie własne
Source: authors' own research

Źródło: badanie własne (n = 542)

Rys. 2. Preferowane miejsca zakupu owoców świeżych wyrażone w % wskazań respondentów wybierających dane miejsce
Fig. 2. The most common places of fresh fruits purchase expressed in % by respondents choosing the determined place
Source: authors' own research (n = 542)

Źródło: badanie własne (n = 542)

Rys. 3. Preferowane miejsca zakupu warzyw wyrażone w % wskazań respondentów wybierających dane miejsce

Fig. 3. The most common places of vegetables purchase expressed in % by respondents choosing the determined place

Source: authors' own research (n = 542)

Tab. 3. Subiektywna ocena wysokości cen owoców i warzyw [% odpowiedzi]

Table 3. Subjective assessment of fruits and vegetables prices [%]

Wyszczególnienie	Ceny są zbyt wysokie	Ceny są wysokie	Ceny są odpowiadające konsumentom	Ceny są niskie	Ceny są za niskie	Nie zwracam uwagi na cenę
Owoce krajowe [n=526]	9,7	27,6	46,4	10,3	0,0	6,0
Owoce południowe [n=525]	21,1	46,3	23,4	1,9	0,0	7,3
Warzywa [n=517]	6,6	25,3	49,3	11,8	0,6	6,4
Owoce i warzywa ekologiczne [n=430]	42,6	37,0	10,0	1,1	0,0	9,3

Źródło: badanie własne / Source: authors' own research

Wobec szerokiego asortymentu owoców i warzyw, istotna wydaje się być również identyfikacja czynników bezpośrednio wpływających na decyzje zakupowe dotyczące tych produktów.

Wykorzystując zebrany materiał empiryczny, określono hierarchię ważności poszczególnych czynników (rys. 4 i 5), z której wynika, że istotny wpływ na preferencje konsumentów w tym zakresie mają walory smakowe owoców i warzyw, które jako wskazywane najczęściej przez respondentów, uplasowały się na pierwszej pozycji w przypadku owoców krajowych (68,2% wskazań) i owoców południowych (67% wskazań), a na drugiej w przypadku warzyw (52,9% wskazań).

W opinii badanych bardzo istotnym okazał się być także wygląd zewnętrzny, który jako jedna z najważniejszych cech wpływających na decyzję o zakupie owoców i warzyw, został wskazany przez 67,8% (dla owoców krajowych), 61,4% (dla owoców południowych) i 65,7% (dla warzyw krajowych, w których przypadku był on cechą najczęściej wskazywaną) ankietyowanych.

Na decyzje o zakupie owoców i warzyw w dużym stopniu oddziałuje też świeżość, która była jednym z najistotniejszych czynników w odniesieniu do owoców krajowych i południowych (odpowiednio dla 55,6% i 51,7% badanych). Przy zakupie warzyw czynnik ten wskazało nieco mniej badanych (48,2%), w tym wypadku ważniejsza okazała się być wartość odżywcza (56%), wskazywana również jako ważna przy zakupie owoców krajowych (52,6%) i południowych (46,1%).

Cena, w opinii respondentów była bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na zakup owoców krajowych i południowych odpowiednio dla 31,7% i 38,3% badanych, a w przypadku warzyw świeżych była czynnikiem nieco mniej ważnym (22,7%) niż troska o racjonalne żywienie (29,2% wskazań) i zwyczaje żywieniowe rodziny (27,2% wskazań), które również w dość dużym stopniu determinowały zakupy owoców krajowych (odpowiednio w 26,9% i 28,7% wskazań) oraz południowych (23,7% i 22,1% wskazań).

Przy zakupie owoców południowych blisko 30% badanych, jako czynnik o dużym znaczeniu, wskazało preferen-

cje dzieci, które jednocześnie były znaczące dla około 20% ankietowanych również przy zakupie krajowych owoców i warzyw.

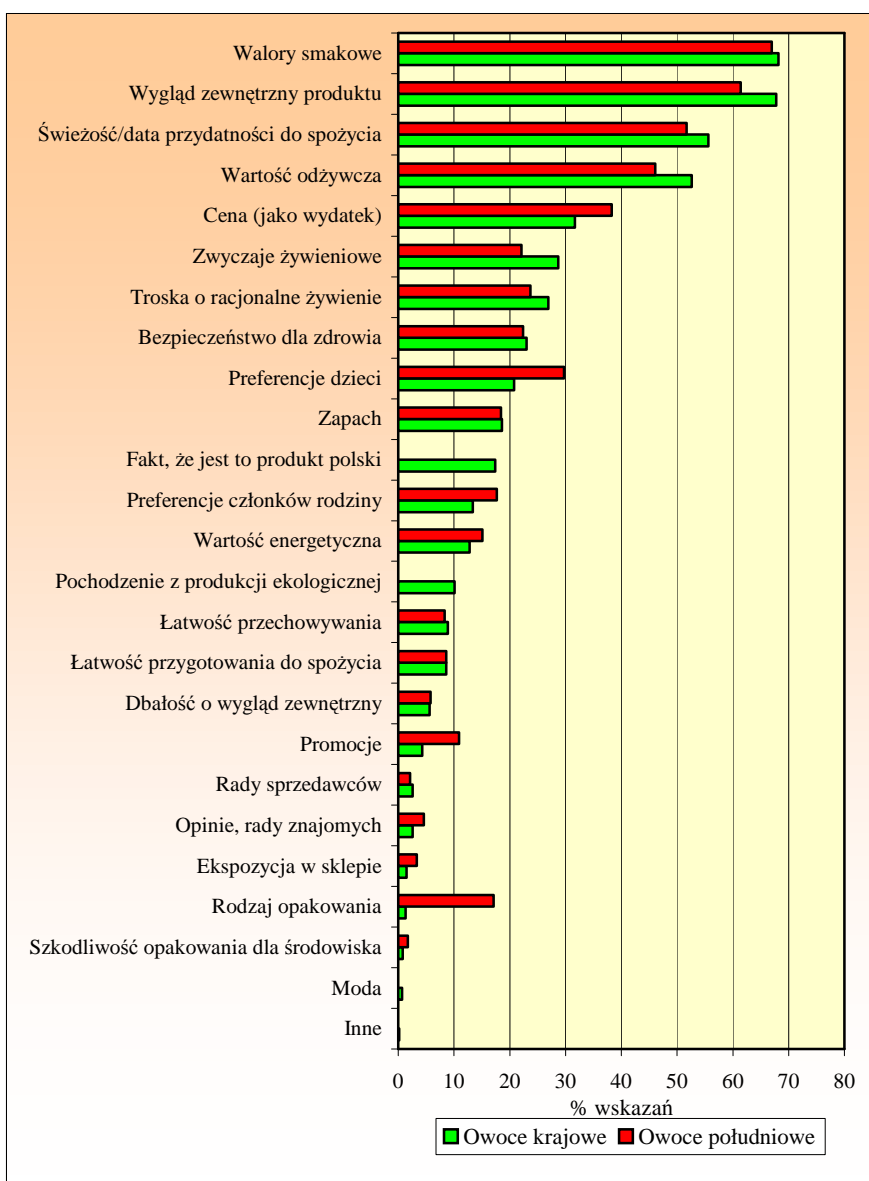
Bezpieczeństwo dla zdrowia, wartość energetyczna, zapach produktów świeżych były czynnikami wskazanymi jako ważne przez mniej niż 25% respondentów, natomiast fakt, że kupowany produkt jest wyprodukowany w Polsce (z wyjątkiem owoców południowych) w przypadku owoców uzyskał około 17% wskazań, zaś warzyw 11,3%.

Jednocześnie około 90% i więcej ankietowanych, nie wskazało jako istotnego czynnika wyboru na rynku owoców i warzyw: promocji, ekspozycji w sklepie, opinii i rad znajomych, rad sprzedawców, mody, rodzaju opakowania (z wyjątkiem owoców południowych) i jego szkodliwości dla środowiska.

Przedstawiona hierarchia czynników decydujących o zakupie owoców świeżych, opracowana na podstawie częstości wskazań respondentów znajduje potwierdzenie w ba-

daniach nad ważnością czynników wyboru owoców i warzyw spożywanych przez osoby dorosłe o różnym statusie zatrudnienia przeprowadzonych przez innych autorów [3, 8]. Kolejne wyniki badań [10], choć wskazują na te same czynniki, to jako najważniejszy wyróżniają świeżość, zaś smak i wygląd zewnętrzny owoców plasują na dalszych pozycjach, jako mające niewielki wpływ na decyzje zakupowe.

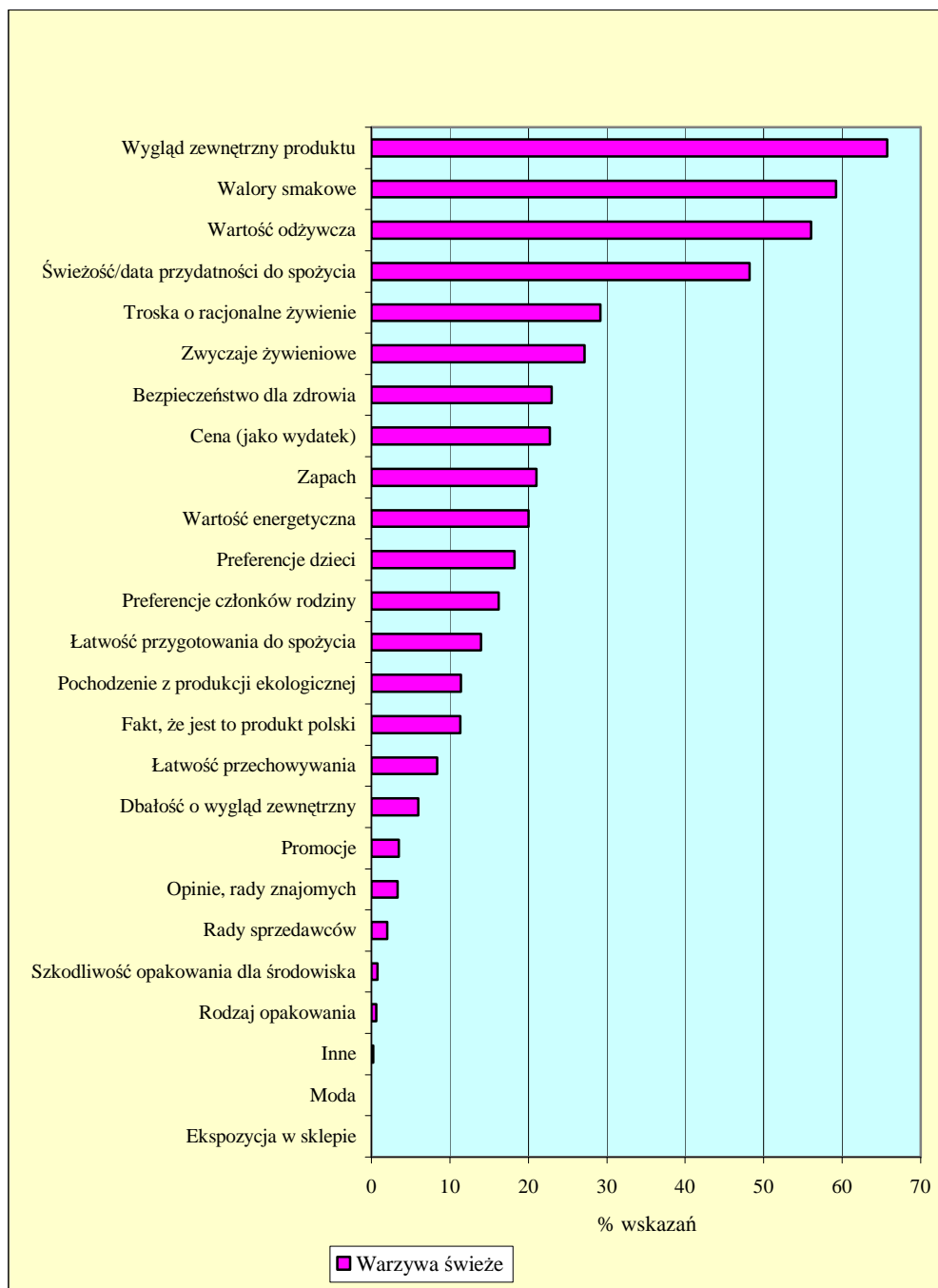
W wyborze warzyw czynnikami o największym znaczeniu okazały się być: wygląd zewnętrzny produktu, walory smakowe, wartość odżywcza i świeżość. Na te same czynniki, ale uszeregowane w nieco innej kolejności, wskazują cytowane badania [3], na podstawie których, jako najistotniejsze wyróżniono świeżość, a następnie jakość, smak, trwałość, wygląd zewnętrzny i wartość odżywcza. Znaczenie walorów smakowych i świeżości, jako podstawowych cech warunkujących wybór żywności znajduje potwierdzenie również w badaniach [1, 9, 15].

Źródło: badanie własne / Source: authors' own research

Rys. 4. Czynniki wpływające w opinii respondentów na decyzje o zakupie owoców świeżych wyrażone w % wskazań respondentów wybierających dany czynnik (n = 542)

Fig. 4. The factors which in respondents' opinion are influencing the decisions about purchasing fresh fruits expressed in % by respondents choosing the determined factor

Źródło: badanie własne (n = 542) / Source: authors' own research (n = 542)

Rys. 5. Czynniki wpływające w opinii respondentów na decyzje o zakupie warzyw świeżych, mrożonych i ich przetworów wyrażone w % wskazań respondentów wybierających dany czynnik

Fig. 5. The factors which in respondents' opinion are influencing the decisions about purchasing fresh and frozen vegetables and their preserves expressed in % by respondents choosing the determined factor

4. Uogólnienia i wnioski / Conclusions

Przedstawiona analiza danych empirycznych pozwoliła stwierdzić, że czynnikami o najistotniejszym znaczeniu, wpływającymi na zakup i spożycie owoców i warzyw przez polskich konsumentów są ich walory smakowe, wygląd zewnętrzny, świeżość i wartość odżywcza, podczas gdy pochodzenie z produkcji ekologicznej jest czynnikiem o decydującym znaczeniu jedynie dla około 10 % badanych.

Małe wciąż zainteresowanie kupowaniem żywności ekologicznej jest w znacznym stopniu uwarunkowane:

- niską świadomością ekologiczną konsumentów, czego potwierdzeniem jest fakt przywiązywania dużej lub bar-

dzo dużej wagi do sposobu odżywiania przez ponad 71% badanych, podczas gdy tylko 2,8% spośród nich deklaruje kupowanie warzyw, a 2,1% i 0,8% - odpowiednio owoców krajowych i południowych w sklepach z żywnością ekologiczną;

- cenami ekologicznych owoców i warzyw, które około 80% badanych oceniło jako wysokie lub zbyt wysokie, a jedynie dla około 20% badanych były one odpowiednie, bez znaczenia lub niskie.

Przedstawione wyniki badań potwierdzają jednocześnie tezę, że istnieją pewne atrybuty wyboru żywności niezależne od jej rodzaju, a głównymi determinantami wyboru większości produktów, w tym również owoców i warzyw

są czynniki sensoryczne i jakościowe, wśród których dominują wygląd zewnętrzny produktu, smak i świeżość. Czynniki ekonomiczne, zdrowotne i kulturowe odgrywają tutaj mniejszą rolę.

Literatura / Literature

- [1] Babicz-Zielińska: Preference and consumption of vegetables and fruit among schoolchildren. *Polish Journal Food Nutrition Sciences*, 48, s. 109, 1999.
- [2] Cąderek T.: Sprzedaż detaliczna owoców i warzyw. *Magazyn Przemysłu Spożywczego*, 6 (16), s. 19-21, 2001.
- [3] Czarnocińska J., Babicz-Zielińska E., Wądołowska L., Przysławski J., Schlegel-Zawadzka M.: Porównanie ważkości czynników wyboru warzyw i owoców spożywanych przez osoby dorosłe o różnym statusie zatrudnienia. *ŻCziMet.*, XXX, 1/2, s. 319-323, 2003.
- [4] Czech A., Grell E.R.: Zwyczaje żywieniowe i częstotliwość spożycia produktów spożywczych wśród studentów uczelni lubelskich. *ŻCziMet.*, XXX, 1/2, 81-85
- [5] Czeczot H. (2000): Flawonoidy - naturalne antyoksydanty w naszej diecie. *ŻCziMet.*, XXVII, 4, s. 372-382, 2003.
- [6] Frączek B.: Charakterystyka sposobu odżywiania młodzieży klas maturalnych liceów ogólnokształcących. *ŻCziMet.*, XXX, 1/2, s. 86-92, 2003.
- [7] Gawęcki J., Zielke M.: Żywność- wartość odżywcza i jakość zdrowotna. (W:) Gawęcki J., Hryniewiecki L. (red.): Żywnienie człowieka. Podstawy nauki o żywieniu. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- [8] Halicka E.: Analiza i ocena rynku owoców w Polsce na tle przygotowań do integracji z Unią Europejską. Praca doktorska, SGGW, Warszawa 2002.
- [9] Kurzawiński J.: Marketingowe badania konsumentów owoców. (W:) Marketing w ogrodnictwie IV Ogólnopolska Konferencja Ogrodnicza 11-12 XII 1997, Lublin 2001.
- [10] Licznar-Małańczuk M., Szewczyk A., Sowa I., Gudałow E.: Preferencje konsumentów przy zakupie owoców dla miasta Wrocławia. (W:) Marketing w ogrodnictwie, IV Ogólnopolska Konferencja Ogrodnicza, 12-13. XII, AR Lublin 2001.
- [11] Mitek M., Przewoźniak K., Kuźma I., Zatoński W.: Spożycie owoców i warzyw w Polsce w latach 1996-1997. *Przemysł Spożywczy*, 4, s. 10-13, 1998.
- [12] Nadolna J., Przygoda B., Troszczyńska A., Kunachowicz H.: Tabele wartości odżywczych produktów spożywczych. Witaminy. Wydawnictwo IŻŻ, Warszawa 2000.
- [13] Narojek L.: Niektóre aspekty uwarunkowań żywieniowych. *Prace IŻŻ*, Warszawa 1993.
- [14] Nawyki żywieniowe i upodobania kulinarne Polaków. Komunikat z badań CBOS, http://www.cbos.com.pl/cbos_pl.htm, 2001.
- [15] Ozimek I.: Uwarunkowania wyboru żywności przez konsumentów w okresie przekształceń rynkowych. Praca doktorska, SGGW, Warszawa 1996.
- [16] Rembiałkowska E.: Zdrowotna i sensoryczna jakość ziemniaków oraz wybranych warzyw z gospodarstw ekologicznych. Fundacja Rozwój SGGW, Warszawa 2000.
- [17] Roos E., Lahelma E., Virtanen M.: Gender, socioeconomic status and family status as determinants of food behavior. *Social Science Medicine*, 46, s. 1519, 1998.
- [18] Sawicki J.: Skażenia żywności. (W:) Sikorski E. (red.): Chemiczne i funkcjonalne właściwości składników żywności. Wydawnictwo Naukowo-Techniczne, Warszawa 1994.
- [19] Sobczyk G.: Rozwój handlu detalicznego, a zmiany zwyczajów zakupowych klientów. *Handel wewnętrzny*, 4, 5, 6, 2000.
- [20] Szponar L., Sekuła W.: Owoce, warzywa i ich przetwory w zapobieganiu i zwalczaniu chorób na tle wadliwego żywienia. *ŻCziMet.* XXI, 1, s. 64-78, 1994.
- [21] Waśkiewicz A., Sygnowska E., Szcześniewska D.: Wpływ poziomu wykształcenia na żywienie wybranych grup ludności w 10-letnim okresie obserwacji - badanie Pol-Monica Warszawa. *ŻCziMet.*, XXVII, 2, s. 219-237, 2000.
- [22] Wojtasik A., Marzec Z., Rutkowska U.: Jakość zdrowotna krajowych racji pokarmowych - badania analityczne i ocena teoretyczna. Cz. IX Zawartość ołowiu i kadmu w racjach pokarmowych wybranych grup społeczno-dochodowych w Polsce. *ŻCziMet.*, XXVII, 2, s. 153-161, 2000.